

Kitap Tanıtımı

Hikmet ATİK

Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
e-mail: nevahik@hotmail.com

Prof. Dr. Mehmet Akkuş, *Abdullah Selâhaddîn-i Uşşâkî Hz. Peygamber'e Na'tlar Dîvân-ı Nu'ût-ı Salâhî*, Şelale Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 327.

Peygamberimiz Hz. Muhammet'le ilgili edebî eserlerimizin başında na'tlar gelmektedir. Kelime olarak övmek, bir kimsede bulunan şeyleri vafsetmek, bir şeyi anlatmak, bir şeyi methederek anlatma, gibi manalara gelen ve terim olarak Hz. Muhammed'i övmek, onun vafı üzerinde söylenmiş şiir, Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılmış şiir demek olan na't, edebiyatımızın önemli bir türüdür. Millet olarak İslâm'a girdikten sonra birçok şairimiz peygamber sevgisinden aldığı ilhamlarla içli, duygulu ve sanatlı bir şekilde bu sevgiyi dizeleriyle anlatmışlardır.

Ortaasya'da XI. asırla başlayan Türk Edebiyatının yazılı ilk mahsullerinden itibaren hemen her müellif na't yazmıştır. Özellikle daha sonra yurt edinilerek büyük imparatorlukların ve medeniyetlerin oluşturulduğu Anadolu'da bu konuya daha ayrı bir önem verilmiştir. Bu konuda değerli bir çalışma ortaya koymuş olan Emine Yeniterzi'nin tesbitlerine göre na't, Aşık Edebiyatı, Tasavvufî Edebiyat ve Dîvân Edebiyatının ortak olarak ele aldığı bir konudur. Dolayısıyla, her asırda

yetişen şairler Hz. Peygamberle ilgili edebî türlerden başta na't olmak üzere biri ya da bir kaç üzerinde eserler vermiştir.

Edebî sahamızın Hz. Peygamber aşığı şairleri O'nu bir güle teşbih ederek, kendileri de adetâ bir bülbül gibi hissettikleri aşkı dile getirmişlerdir. Bu alanda her dönemde yetişen şairler önemli eserler ortaya koymuşlardır.

Yine Emine Yeniterzi'nin ifade ettiğine göre XVIII. asır na't yazar şairlerin sayısının çok olduğu bir dönemdir. Bu yüzyılda yetişen önemli na't şairleri, Nazîm, Süleymân Nâhîfî, Neccâr-zâde Rıza ve Selâhaddîn-i Uşşâkî'dir. Bunlardan son olarak zikrettiğimiz Uşşâkî'nin tamâmen na'tları içeren bir Dîvân'ının olduğunu görmekteyiz. Hz. Peygamber sevgisinin coşkulu bir aşk ve sanatlı bir söyleyişle dile getirildiği bu eser, daha önce Salahaddîn Uşşâkî'nin hayatı ve eserleri hakkında çalışma yapmış olan Mehmet Akkuş tarafından günümüz okuyucusuna kazandırılmış bulunmaktadır. Biz de yazımızda bu önemli eserin tanıtımını yaptık.

Dîvân-ı Nu'ût-ı Salâhî adlı bu eser, Giriş (9-15), Dinî Edebiyatımızın Doğuşu ve Gelişimi (9-15), Salâhî'nin Na'tları ve Dîvân-ı Nu'ût'u (16-22), Dîvân-ı Nu'ût'un Muhteva Özellikleri (23-32), Dîvân- Nu'ût'un Metni ve Sadeleştirilmesi (35-323) ve Bibliyografya (325-327)'dan oluşmaktadır.

Eserin Giriş kısmında, Dinî Edebiyatımızın Doğuşu ve Gelişimi (9-15) başlığı altında başlangıçtan günümüze kadar dînî edebiyatımızın doğuşu ve gelişmesi kısaca anlatılmaktadır. Bu dönemler içerisinde ortaya koyulmuş önemli dinî eserlerden de kısaca bahsedilmektedir (9-11). Dinî edebiyatımızda Hz. Peygamberle ilgili eserler ve yazılış gayeleri hakkında bilgiler verilmektedir (12-14). Daha sonra da, Türk-İslam Edebiyatında Hz. Peygamber'le ilgili na't yazma geleneği ele alınarak Abdullâh Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin önemi vurgulanmaktadır (14-16). Bu bilgiler verildikten sonra Salâhî'nin Na'tları ve Dîvân-ı Nu'ût'u başlığı altında onun yazmış olduğu na'tların önemi ve ortaya koyduğu diğer eserleri hakkında bilgiler verilmektedir. Onun şiirlerinde Hz. Peygamber sevgisini ele alış örneklerle anlatılarak, yazdığı diğer Arapça ve Farsça Dîvân-ı Nu'ûtlarından bahsedilmektedir (16-20).

Sonra da Salâhî'nin yazdığı na'tlarda kullandığı vezinler ve bu vezinlerle oluşan şiirlerin sayısı verilerek, şiirlerde çokça kullanılan edebî sanatlar vurgulanmaktadır (20-22).

Müellifin ortaya koyduğu na'tların, dinî ve edebî içeriği de Dîvân-ı Nu'ût'un Muhteva Özellikleri Başlığı altında ele alınmaktadır. Bu kısımda şiirlerde geçen ayet ve hadislerden yapılan iktibaslar örnekler verilerek anlatılmaktadır (23-28). Salâhî'nin, şiirlerinde iktibas yoluyla kullanılan ayetlerin geçtiği beyitler verilmektedir. Dîvân'da iktibas yapılan ayet sayısı 11 olup bunlar, Hz. Peygamberin âlemlere rahmet olarak gönderildiğini ifade eden Enbiya Suresi 107, parmağıyla ay'ı ikiye bölmeye mucizesini anlatan Kamer Suresi 1, Hicr Suresi 29, Fetih Suresi 10, Bakara Suresi 115 ve 138,

Nun Suresi 1-2, Hz. Peygamberin ömrüne yemin edilen Hicr Suresi 72 ve mirac olayının anlatıldığı Necm Suresi 9. ayetleridir.

Na't yazan şairlerin hemen hepsinin mutlaka vurguladığı mi'rac hadisesi de Salâhî'de şöyle geçmektedir.

*Erişdin kâbe kavseyn'e makâmın oldu ev ednâ
Serîr-i vahdete oldun musaddar Yâ Rasûlallah*

Yani: "Cenâb-ı Hak seni kabe kavseyne eriştirip makamını ev ednâ ile tarif etmektedir. Bundan dolayı âdeta tevhid makamının baş köşesinde bulunuyorsun."

Na'tlarda ictibas yoluyla kullanılan bazı hadisler de bulunmaktadır. Bu hadisler, "Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." (Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 164) mealindeki hadis, "Fakirlik benim övündüğüm haldir, onunla iftihar ederim." (Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 87) mealindeki hadis, "Beni rüyasında gören, gerçekten görmüş gibidir." İbn Mâce Rüyâ 2) ve "Kendini bilen Rabb'ini bilir." (Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. I, s. 266) mealindeki hadislerdir.

Şiirlerde "Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım." hadisi şöyle yer almaktadır:

*Olup levlâk ile şânın muanven Yâ Rasûlallah
Seninçündür bu eflâk-ı müzeyyen Yâ Rasûlallah*

Yani: "Yâ Rasûlallah! senin şânın Levlâk hitabıyla anılmaktadır. Hatta bütün felekler senin için süslenmiştir."

Yine şiirlerde geçen, Hz. Peygamberin mucizeleri, O'nun vücut özellikleri, vech, yüz, yanak, leb, dehan, zülûf, saç, kaş, kirpik, boy ve gözünün özelliklerinin nasıl ele alındığı örnekler verilerek anlatılmaktadır (28-32).

Hz. Peygamberin yüzü bir beyitte şöyle ele alınmaktadır:

*Gördü senden Hudâ vechin çeşm-i ibretle her kâmil
Vech-i pâkin olup mir'ât-ı Hudâ Yâ Rasûlallah*

Yani: " Her kemal sahibi kişi, ibret gözüyle bakınca, sende Allâh'ı gördü. Çünkü, senin o pâk ve tertemiz yüzün Allâh (c.c)'ın aynasıdır Yâ Rasûlallah."

Yanağından (ruh) bahsedilirken de şöyle denilmektedir.

*Rûhun bağ-ı iremdir Yâ Rasûlallah
Dilin bahr-i kidedir Yâ Rasûlallah*

Sonra da Salâhî'nin yazdığı na'tlardan oluşan Dîvân nüshaları ilmi usullerle tanıtılmaktadır (33).

Buraya kadar verilmiş olan açıklayıcı bilgilerden sonra da şairin na'tlarından oluşan Dîvân'ının metni açıklamalarıyla birlikte Dîvân-ı Nu'ût'un Metni ve Sadeleştirilmesi başlığı altında verilmektedir (35-323)

Dîvân'da bulunan şiirlerde Salâhî, şairin gerçek adından başka kullandığı ad demek olan üç farklı mahlas kullanmaktadır. Bu mahlaslar, Salâhî (137 şiir), Selâddîn (1 şiir) ve Selahaddîn-i Uşşâkî (1 şiir). Ayrıca 2 tane şiir de (18 ve 75. şiir) mahlassız olarak yazılmıştır.

Salâhî yazmış olduğu na'tlarda, kasîde, gazel ve murabba nazım şekillerini kullanmıştır. Aruzun çeşitli bahirlerini şiirlerinde kullanmıştır. Na'tların yazılmasında kullanılan vezinler ve şiir sayıları şöyledir:

Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün= 110 tane

Feûlün Meâflün Feûlün Meâflün= 3 tane

Fâilâtün Mefâilün Fâilâtün Mefâilün= 3 tane

Fâilün Fâilün Fâilün Fâ'lün= 3 tane

Feûlün Feûlün Mefâilün= 3 tane

Mefâilün Feûlün Mefâilün= 3 tane

Mefûlün Mefâilün Mefûlün Mefâilün = 4 tane

Mefâilün Mefâilün Mefâilün= 3 tane

Fâilâtün Mefâilün Fa'lün = 3 tane

Mefûlü Mefâilün Mefûlü Mefâilün= 3 tane

Mefâilün Feilâtün Mefâilün Fa'lün= 3 tane

Ayrıca Dîvân-ı Nu'ût'ta geçen bütün şiirler Yâ Rasûlallah rediflidir. Salâhî kaleme almış olduğu na'tların tamamında bu redifi başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Dîvân'ın baş kısmında bulunan,

Dem-â-dem eyler isti'tâ bu ec'er Yâ Rasûla'llâh

Sana geldim kerem kıl tâ olam er Yâ Rasûla'llâh

diye başlayan ve 28 beyitten oluşan kaside, açıklaması ile beraber verildikten (36-43) sonra alfabetik olan ve harfû'l-elif diye başlayan mürettep Dîvân'ın şiirleri yine açıklamalarıyla birlikte verilmektedir.

Daha sonra verilen Dîvân metni harf sırasıyla şöyle devam etmektedir:

Harfû'l-Elif (44-55, 6 na't), Harfû'l-Be (56-57, 1 na't), Harfû't-Te (58-65, 4 na't), Harfû's-Se (66-67, 1 na't), Harfû'l-Cim (68-69, 1 na't), Harfû'l-Hâ (70-71, 1 na't), Harfû'l-Hı (72-73, 1 na't), Harfû'd-Dâl (74-77, 2 na't), Harfû'z-Zel (78-79, 1 na't), Harfû'r-Râ (80-125, 23 na't), Harfû'z-Ze (43-173, 24 na't), Harfû's-Sin (174-175, 1 na't), Harfû'ş-Şin (176-177, 1 na't), Harfû's-Sâd (178-179, 1 na't), Harfû'dîvân-Dâd (180-181, 1 na't), Harfû't-Tâ (182-183, 1 na't), Harfû'z-Zâ (184-185, 1 na't), Harfû'l-Ayin (186-187, 1 na't), Harfû'l-Ğayın (188-189, 1 na't), Harfû'l-Fe (190-191, 1 na't), Harfû'l-

Kaf (192-193, 1 na't), Harfû'l-Kef (194-207, 7 na't), Harfû'l-Lâm (208-215, 4 na't), Harfû'l-Mîm (216-271, 28 na't), Harfû'n-Nûn (272-281, 5 na't), Harfû'l-Vâv (282-283, 1 na't), Harfû'l-He (284-293, 5 na't), Harfû'l-Lamu Elif (294-297, 1 na't) ve Harfû'l-Ye (298-323, 14 na't).

Eserin hazırlanışını daha iyi anlatması için Salâhî'nin bir na'tını ve yazar tarafından yapılan açıklamasını buraya alıyoruz.

- 1 Gönül fikr-i hayâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
Olur şem'-i cemâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
- 2 Alîl-i pister-i hicrin enîn ü zâr idüp dilden
Temennî-i visâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
- 3 Seherlerde gönül teşrifin özler dîde-i cânâ
Tenezzül ihtimâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
- 4 Ziyâ-yı şem'-i ruhsârın nihân olur ise dilden
Hayâl-i zülf ü hâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
- 5 Leyâli-i tahayyül içre dil bezm-i tasavvurda
Cemâl-i bî-misâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
- 6 Şeb-i gamda gezinse bî-nevâ dil-hân-ı vaslınla
Ümîd-i hoş nevâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah
- 7 Hadîs-i zülfünü tahdîs iderse leyle-e hicrân
Salâhî kîl ü kâlinle sabahlar Yâ Rasûlallah

Metnini yukarıda verdiğimiz bu şiirin açıklaması şöyledir:

1 Yâ Rasûlallah! Gönül, senin hayalini düşünerek sabahlarken, güzel yüzünün mumunun ışığı ile sabahlar oluyor.

2 Senden ayrı kaldığı için hasta yatağında ağlayıp, inleyip dururken, sana manen kavuşmanın ümidiyle sabahlara kadar beklemekteyim Yâ Rasûlallah.

3 Seher vakitlerinde, tenezzül edip, can gözümü teşrif eder diye sabahlamaktayım Yâ Rasûlallah.

4 Eğer, yüzündeki mumun ışığı kaybolursa, zülûflerin ve yüzündeki benlerin hayaliyle sabaha kadar bekler dururum Yâ Rasûlallah.

5 Bu gönül, hayal gecelerinde kurulan meclislerde senin eşsiz güzelliğinle sabahlamaktadır Yâ Rasûlallah.

6 Gamlı gecelerde bu zavallı, çaresiz gönül, senin vuslatına erme ümidiyle sabahları etmektedir Yâ Rasûlallah.

7 Bu Sâlâhî, hicrân gecesinde zülfünü konuşarak, seni düşünerek sabahlar Yâ Rasûlallah

Bu şekilde, başlıklar altında toplam 141 na'tin açıklaması metni ile birlikte verilmektedir. Eser faydalanılan kaynakları içeren bir bibliyografya (325-327) sona ermektedir.

Salâhî'nin, Bahsi geçen Arapça ve Farsça olarak oluşturduğu Dîvân-ı Nû'ûtlarının da bu eserle birlikte ele alınmasının daha uygun olacağı kanaatini taşımakla beraber, böyle güzel bir eseri günümüz okuyucusuna kazandıran değerli hocamıza teşekkür ediyor ve yeni aydınlatıcı çalışmalarını bekliyoruz.